

ISSN 2587- 2001 e-ISSN 2618-6187

ANASAY

3 Aylık Ulusal Hakemli - Süreli Dergi -Yıl:4 – Sayı:13 - Ağustos 2020

koynunda büyüdük

YABANCILAŞAN EMEĞİN BİREYİ PARÇALAMASI: ÖĞRETMEN (1988) FİLMİ ÖRNEĞİ

THE FRAGMENTATION OF THE INDIVIDUAL BY ALIENATED LABOR: CASE OF "TEACHER" (1988) MOVIE

DOI: 10.33404/anasay.749672

Çalışma Türü: Araştırma Makalesi / Research Article¹

Ahmet Can Demir*

ÖZ

Yabancılaşma olgusunun sinema üzerindeki yansıması birçok defa filmlere konu olmuştur. 1980 sonrası Türk sineması, ekonomik ve siyasal boyutlarıyla dönemin toplum yapısını aktaran çeşitli filmler ile seyircinin karşısına çıkmıştır. Çalışmaya konu olan ve başrolünde Kemal Sunal'ın oynadığı "Öğretmen" filminden dönemin sosyal yapısı, ekonomik yapısı ve özellikle yabancılaşma olgusu ile ilgili geri bildirimler almak mümkündür. Çalışmada filmin analizi yabancılaşma kavramı merkeze alınarak yapılmıştır. Çalışmanın amacı ise, şimdiye kadar Öğretmen filmini bir şekilde kapsamları dahiline almış diğer çalışmalardan farklı olarak, filmin yabancılaşma boyutunu irdelemektir. Filmin eğitim yönünün yanında güçlü bir çatışma ve yabancılaşma yönü de mevcuttur. Yabancılaşmanın emek ile olan ilişkisi ve bu ilişkinin çalışma kapsamında film içerisindeki yeri belirlenmiştir. Bu doğrultuda yabancılaşmanın toplumsal

1- Makale Geliş Tarihi: 09. 05. 2020 Makale Kabul Tarihi: 27. 08. 2020

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji ABD, ahmet.c.demir@gmail.com, **ORCID ID** <https://orcid.org/0000-0002-6060-2367>

boyutu üzerinde de durulmuştur. Çalışmada; yabancılaşma kavramıyla ilgili birtakım tanımlamalar ve bilgiler verildikten sonra, filmin analizi yapılmıştır. Film boyunca başroldeki öğretmen Hüsnü karakterini çevreleyen yabancılaşma durumu saptanmış ve filmin odaklandığı hikâyeye ile karakterlerin replikleri ve Marx'ın yabancılaşma teorisi odağında çalışma bir sonuca bağlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Yabancılaşma, Emek, Karl Marx, Öğretmen, Türk Sineması, Kemal Sunal

ABSTRACT

The reflection of the phenomenon of alienation in the cinema has become the subject of discussion more than once. After 1980, Turkish cinema appeared in front of an audience with variety of films, that conveyed the social structure of that period, as well as economic and political situations. In the film “Teacher”, which is the object of the study and where the main role was played by Kemal Sunal, you can get feedback concerning the social, economic and especially the phenomenon of alienation. In the study, the analysis of the film was based on the concept of alienation. The purpose of the study is to research the aspect of alienation in the film, that hasn't been studied in this field yet. Besides the educational aspect, the film also has a strong aspect of conflict and alienation. The connection between the alienation of labour and its place in the film as part of the study is determined. The social dimension of alienation is also revealed. In the study, after providing some definitions and information about the concept of alienation, the film was analyzed. Throughout the film, the situation of alienation surrounding the character Hüsnü was determined, and the story focused on the film tried to connect the lines of the characters and the conclusion in the focus of Marx's theory of alienation.

Keywords: Alienation, Labour, Karl Marx, Teacher, Turkish Cinema, Kemal Sunal

Giriş

Bireyin toplum hayatının birçok noktasında kendini evinden uzak bir yolcu gibi yabancı hissetmesi antik dönemlerden beri filozoflar için bir düşünce konusu oluşturmuştur. Bu yabancılaşma durumunun nedeni bazen bireyin içinde yaşadığı toplum, bazen bireyin anomik yapısı bazen de bireyin çevresel koşullar ile yabancılaşmaya zorlanmasıdır. Yabancılaşmanın yalnızca bireysel bir unsur

olmaması, toplumsal geri dönüşlerinin de var olması bu kavramı sosyoloji için de değerli kılmaktadır.

“Yabancılaşmanın merkezinde bireyin, insani varlığının koşullarından; bilhassa kendi eylemlerinden (özellikle üretimden), eylemlerinin gerçek ya da potansiyel ürünlerinden ve diğer insanlardan ayrılması vardır” (Ollman 2015a:92).

Karl Marx’ın yabancılaşma teorisi ile Öğretmen filminin çözümlemesi yapılmış ve yabancılaşmanın o dönemin orta sınıf temsilcilerinden öğretmenler üzerinden değerlendirmesi sağlanmıştır. Emek ve yabancılaşma ekseninde, emeğin kaybına bağlı olarak parçalanmaya başlayan bireyin karakteri ve bu değişimin trajik sonuçları filmde gösterilmektedir. Filmde geçen bu sekansların incelenmesi yabancılaşma kavramının filmin alt metninde nasıl okunabileceğini ortaya koymaktadır. Yabancılaşma teorisinin filmi okumak ve çalışma odağında işlenmesi için seçilmesinin nedeni; filmde aktarılan hikayenin yalnızca eğitim ve öğretmenlik konuları ile sınırlı kalmayıp sıradan bir bireyin, bir emekçinin aşama aşama yok oluşunu da resmedebilmesidir. Bu yok oluş emeğin dönüşümü değersizleşmesi ve başkalaşması ile başlayıp ruhun parçalanmasına kadar giden bir süreçtir.

Çalışmaya konu olarak seçilen Öğretmen filmi ile ilgili literatür tarandığında büyük çoğunluğunun ‘öğretmenlik ve eğitim’ temaları üzerinde şekillendiği görülmüştür. Ünal (2010:73), “Türk Sineması’nda Kemal Sunal” isimli çalışmasında Öğretmen filmini, toplumsal eleştirinin Kemal Sunal’ın filmografisinde belirginleştiği dönem olarak ifade etmiştir. Ancak film ile ilgili herhangi bir betimlemeye girişmemiştir. İlgili bölümde Ünal, Kemal Sunal’ın oyunculuğunun daha toplumsal ve dram tarafı daha ağır basan bir yöne ilerlemeye başladığını örnek filmler üzerinden aktarmıştır.

Yine Ünal (2018: 35), “1960-1990 Yılları Arasında Toplumsal Eleştiri Perspektifinden Türk Güldürü Sineması” isimli çalışmasında Türkiye’nin yaşadığı toplumsal değişim süreçlerini göz önüne alarak 1980 sonrası güldürü filmlerinin ortak özelliklerini aktardığı bölümde örnek bazı filmlerden bahsetmiştir. Öğretmen filmi de yalnızca isim itibarıyla bu yapımlardan biri olarak çalışma içerisinde geçmektedir. Filmle ilgili herhangi bir detaylandırma mevcut değildir.

Yılmaz Ekiz (2019), “Kemal Sunal Filmlerinde Anne ve Baba Temsili” isimli Yüksek Lisans tezinde Öğretmen filmine yer vermiştir. İlk olarak filmin

ayrıntılı bir özetinin verildiği çalışmada daha sonra cinsiyet rollerine göre analiz yapılmıştır. Aile bireyleri arasındaki iletişimden, kadının üretim sürecine dahil olmasından ve filmdeki kadın kimliği konuları açısından filmin değerlendirmesi yazar tarafından aktarılmıştır.

Sümer (2019), “Kolej-Okul Temalı Yeşilçam Filmlerinde Sosyal Algı ve Öğretmen-Öğrenci İlişkileri: Kültürel ve Durumsal Analiz” adlı çalışmasında ideal öğrenci-öğretmen ilişkilerini ve kolej-okul kavramı üzerinden öğretmenlik algısını seçilen üç film üzerinden değerlendirmiştir. Öğretmen filminin değerlendirilmesi sosyal algı üzerinden yapılmıştır. Çalışmada her üç filmin kahramanı olan öğretmenlerin sosyal algı ekseninde incelemesi verilmiştir. Bu inceleme boyunca, öğrencilerin ve öğretmenlerin; hayatı algılamaları, işlerini algılamaları, öğrenciliği algılamaları, okul algıları, birbirleriyle iletişim tarzları, yaşam tarzları, yaşadıkları evler bağlamında analizler yapılmıştır.

Göktaş (2017), “Kemal Sunal’ın Başrol Oynadığı Filmlerdeki Türk Halk Kültürü Unsurlarının Tespiti ve İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde Öğretmen filminin Türk Halk kültüründeki yansımalarını araştırmıştır. Filmin kısa özeti ve içerisinde barındırdığı halk bilimi unsurlarına yer verilmiştir.

Kavun (2018), “Çocuklara Değer Aktarımında Türk Sinemasının Rolü: Kemal Sunal Filmleri Örneği” isimli yüksek lisans tezinde Kemal Sunal filmlerinde geçen değerlerin tespitini yapmış ve ahlaki, kültürel ve evrensel değerlerin belirlenmesini sağlamıştır. Çalışmada Öğretmen filmi de bu kavramlar yönünden incelenmiş ve aktarılmıştır.

Akcan ve Polat (2016), “Eğitim Konulu Türk Filmlerinde Öğretmen İmajı: Öğretmen İmajına Tarihi Bakış” isimli çalışmaları kapsamında 1910 yılından başlayarak 2010 yılına kadar beş film seçmişlerdir. Seçilen bu filmler üzerinden Türk sinemasındaki olumlu-olumsuz öğretmen imajını ve bu imajın yıllar içerisindeki değişimini aktarmışlardır. Öğretmen filmi de bu doğrultuda yazarlar tarafından incelenmiştir.

Yapılan taramalar sonucunda Öğretmen filminin nüvelerinden birini oluşturan yabancılaşma bağlamında aktarımının ciddi bir şekilde eksik kaldığı tespit edilmiştir. Çalışmanın amacı da bu eksikliğin giderilmesi için filmin, yabancılaşma kavramı ile çözümlenmesi olarak belirlenmiştir. Çalışmanın problemini oluşturan sorunsallar ise; Emek, ürün ve işçi ekseninde yabancılaşma teorisinin toplumsal boyutu ve bu olgunun bireyin toplum hayatındaki etkisi nedir? Ya-

bancılaşma kavramının öğretmenlik mesleği ile bağlantısı ne şekilde gerçekleşmektedir? Filme konu olan Hüsnu ğretmenin yabancılaşmanın aşamalarından geçerken yaşadığı değişimler nelerdir? gibi sorunsallar araştırılmıştır.

Yabancılaşma olgusu kısaca çalışmanın ilk başlığı altında verilmiştir, bu başlık altında verilmeyen bazı tanımlamalar filmdeki diyalogların incelendiği başlık altında tartışılmıştır. Yabancılaşmanın toplumsal boyutu ve filmin yabancılaşma teorisi ile birlikte incelenmesinin ardından; mesleki ve dönemseller yabancılaşma etmenleri de göz önüne alınarak kırsaldan kente tayin edilmiş idealist bir öğretmenin dönüşümü aktarılmıştır.

Yabancılaşma Kavramı

Yabancılaşma kavramının literatüre girmesini sağlayan Hegel için bütün insanlık tarihi, yabancılaşmanın da tarihidir. Hegel, ruhun ulaşmak istediği biricik amacın, tasarladığı düşüncelerini gerçekleştirmek olduğunu savunur. Fakat ruh bu doğrultuda hareket ederken, söz konusu olan hedef, kendi gerçek amacının önüne geçer ve kendine karşı bir yabancılaşmayı başlatmış olur. Bu yabancılaşmanın bilincinde olmayan insan ise durumundan memnun ve mutlu olduğu sanrısı ile yaşamını sürdürür (Hegel 1928 akt. Fromm 2004: 83).

Yabancılaşma kavramı felsefe alanına Friedrich Hegel tarafından sokulmuş olsa da bu kavrama daha somut ve sistemli yaklaşan Karl Marx olmuştur. Bu kavram Marx'ın temel yaklaşımlarının başında gelmektedir. Marx'tan ve Hegel'den önce yabancılaşmayı kavramsallaştırmamış olsa da kendi politik düşünce alanında var eden aydınlanmacı düşünür Jean Jacques Rousseau'dur.

Rousseau *Toplum Sözleşmesi*'nde şöyle aktarır: “zne bağlı olmayan şeyler bir yana bırakılırsa, toplumsal sözleşme şöyle özetlenebilir: Her birimiz bütün varlığımız ve bütün gücümüzü bir arada genel istemin buğruğuna verir ve her üyeyi bütünün parçası kabul ederiz” (Rousseau 2012:15).

Rousseau'nun genel istenç olarak açıkladığı kavrama göre, insanlar kendileri için iyi olan eylemleri yapıp yapmama konusunda toplumun çıkarımını gzeteceklerdir. Eğer toplum için kötü bir eylem ise bunu yapamayacaklardır. Çünkü önemli olan herkesin iyiliğini gözetmektir. Birey bu noktada kendi isteklerini sınırlamalıdır. Bu durum söz konusu olduğunda birey ile toplum arasında çatışma durumu ortaya çıkar. Çatışma da yabancılaşmayı doğurur. Doğa durumu düşünüldüğünde birey bağımsız ve istediklerini yapma konusunda özgürdür. Fakat toplumun içerisinde değişime uğrayarak bireyselliğini önemli l-

çüde yitirir. Toplum bu noktada Rousseau'ya göre yabancılaşmanın nedenidir, çünkü toplumsal yaşam insanı köleleştirmektedir. Bunun önüne geçmek için de; kendine ve içinde yaşadığı topluma yabancılaşan bireyin toplumsal bir sistem kurulmak sureti ile toplum içinde özgür kalabilmesi ve toplum ile birlikteliği sağlamayı amaçlamıştır (Küçükali 2002: 328-329).

“Hegel de ise yabancılaşma, onun “mutlak ruh” (geist) olarak kavramlaştırdığı varlığın, kendini dışsallaştırması anlamına gelir. Mutlak varlığın kendini dışsallaştırmasının cisimleşmiş hali doğadır. Yabancılaşma işte bu mutlak varlığın kendi dışında bir başka gerçeklik olmadığına farkına varması ve özüne dönerek bu yabancılaşmadan kurtulmasını ifade eden bir süreçtir. Hegel'e göre bu sürecin temel aktörü bu mutlak varlığın kendisinde vücut bulduğu insanın kendisidir” (Ritzer 2014: 164 akt. Demir 2018: 64).

Hegel, insanın kendi şuuruna varmasındaki yabancılaşmadan söz ederken, Feuerbach ise tarihi ve sınıfı olmayan yabancılaşma ile soyut insan yabancılaşmasından bahseder. Fakat Marx, sınıfsal olarak işçinin yabancılaşmasından hareket eder ve yabancılaşma kavramını toplumsal bir temele oturtur. Marx, yabancılaşmanın her zaman ve her yerde sonsuz geçerli bir kavram olmadığını, tarihsel bir olgu olduğunu vurgular (Göymen 2007: 153 akt. Osmanoğlu 2016: 75-76).

Yabancılaşma kuramı, Marx'ın kapitalist üretimin insanoğlunun fiziksel ve akli durumu ile bir parçası olduğu toplumsal süreç üzerindeki yıkıcı etkisini gösterdiği entelektüel yapıdır. Bu kuramında Marx, eylemde bulunan bireyi merkeze alır. Bireyin eylemde bulunduğu toplumun yabancılaşma sürecine etkisini emek ve işçi ikiliği ile örnekleyerek açıklamaya çalışır (Ollman 2015b: 213).

“Marx için, insan doğasının özü, onu hayvanlardan ayıran şey, bilinci, hayal gücü ve kendi çevresini kontrol kapasitesidir. Bu güç, ifadesini en açık biçimde, insanların işbirliği içinde doğayı dönüştürdükleri üretim sürecinde -örneğin, ev yapmak için ağaç kesmek, ormanları açarak yol yapmak gibi faaliyetlerde- bulur. Ancak, bu kendini ifade ve toplumsal işbirliği biçimi sınırlandırıldığı veya engellendiği takdirde yabancılaşma ortaya çıkacaktır”(Marx 1970 akt. Slattery 2014:125).

Marx, toplumu açıklarken kullandığı üretim sistemleri ve üretim araçları kavramları bağlamında kapitalist üretim tarzının iki önemli ve ayırt edici özelliğinden bahseder. Bunlardan ilki, kapitalizmin ürettiği ürünler birer meta olarak

üretileen ürünlerdir. Bu durum işçinin emeğine ve ürüne yabancılaşmasını da beraberinde getirir. Emeğin bir meta haline gelmesi feodalizmden kapitalizme dönüşün yapıcı bir unsurudur. Diğer bir ayırt edici özellik ise, üretimin dolaysız bir amaca hizmet etmesi ve belirleyici etkeninin artı-değer üretimi olmasıdır. Tüm bunların yanında elbette kapitalist sistem içerisinde ürünler, işçi gücünün değerinin belirlenip ölçülebilir bir evrensel kriteri olması gerekmektedir. Bunu sağlayan kriter de paradır. Bir değişim sembolü olan para bütün değerleri kapsayan etkisi ile kapitalist sistemde ölçütün şeklidir. Değişim aracının dönüştürücü gücü olarak da emeğin bu sistem içerisinde metalaştığı söylenebilir. Emeğin metalaşması işçinin yoksun hale gelmesi demektir. Çünkü işçinin yaptığı üretim onun özüne yabancı bir hale dönüşecek ve maddeleştirilen emek işçiyi fiziksel ve zihinsel açıdan yıpratacaktır (Zorlu 2016: 60-61).

Marx yabancılaşma kavramını detaylandırırken, işçilerin psikolojik ve fiziksel durumlarını da göz önünde bulundurur. Yabancılaşmanın işçiyi sürüklediği karanlığın koyuluğuna dikkat çeker ve yabancılaşmış emeği dört ayırıcı özellikle betimler. Bunlardan ilki işçinin kendi türüne, türsel benliğine olan yabancılaşmasıdır. Diğer, emeğin kapitalizm ile birlikte bir tüketim nesnesi haline getirilip alınıp satılabilen bir metaya dönüşmesinden dolayı ortaya çıkan yabancılaşma hali. Bir diğeri, işçinin kendi ürettiğine, ürününe olan yabancılaşması. Son olarak ise, işçinin kendi üretim faaliyetinden yabancılaşmaya başlaması, üretim faaliyetinin artık anlamsızlaşmaya başlayan bir eyleme dönüşmesidir (Marshall 2005: 798-799).

Kapitalizmdeki işbölümünün bir neticesi olarak ortaya çıkmış eşitsizliğin sonucu, öncelikli olarak yabancılaşma olgusunu etkiler. Yabancılaşma, bir kişinin kendi nüvesini aşamalı olarak kaybettiği, kapitalist sistemde bir kişinin tam anlamıyla kendini kaybettiği durumdur, insan doğasında olması gereken özelliklerin çoğunu kaybetmesi ve bunun sonucunda ruhun parçalanışdır (Alampiev 2017: 89).

Marx yabancılaşmanın modern kapitalizm ile birlikte doruğa çıktığını söyler: “Yabancılaşma, sınıflı toplum boyunca insanlığın varoluşunu nitelemiş ve modern kapitalizmde kapitalistler ile işçiler arasındaki ilişkide doruğuna ulaşmıştır.” (Ollman 2015a: 92)

Yabancılaşmanın Toplumsal Boyutu ve Öğretmen Filmi Örneği

Memduh Ün’ün yapımcılığını üstlendiği, yönetmenliğini Kartal Tibet’in yaptığı ve başrolünde Kemal Sunal’ın oynadığı 1988 yapımı Öğretmen filmi;

kurum içi başarılarından dolayı İstanbul'a tayin edilen öğretmen Hüsnü ve ailesinin şehir hayatına uyum sürecini ve bu süreç esnasında giderek daha yabancı bir hal alan bireyin doğasını aktarmaktadır. Öğretmen Hüsnü'ye ödül olarak verilen bu terfi ve tayinin aslında cezaya dönüşmesi kendisini yavaş yavaş bir kayboluşun, uzaklaşmanın ve yok olmanın eşğine getiren olaylar silsilesinin ortasında bulmasının başarılı bir aktarımıdır.

Filmin çekildiği darbe sonrası zaman dilimi seyirciye o dönemin toplumsal ve ekonomik özelliklerini film boyunca gerek öğretmenler üzerinden gerekse öğrenciler üzerinden verilmektedir. Filmin çekildiği dönemde öğretmenler orta sınıf olarak görülmekteydi. 1980'li yılların özellikle sonlarında 'orta direk' tabiri sıklıkla siyasiler tarafından seçim sloganı olarak da kullanılmıştır. 31 Aralık 1987 tarihli Resmi Gazete'de mecliste Başbakan Turgut Özal tarafından okunan hükümet programında dönemin orta sınıfı şöyle tanımlanmıştır: "Orta-direk toplumumuzun en önemli kısmını teşkil eden işçi, memur, esnaf, sanatkâr, çiftçi ve emeklidir".

Her ne kadar toplumun önemli kısmını teşkil ettiği iddia edilse de bu meslek grupları içinden öğretmenler Cumhuriyet tarihinin en düşük maaşını almışlardır. Türk Eğitim-Sen araştırmasına göre, öğretmen maaşlarının Cumhuriyet altını karşılıklarına bakılmış ve 1980'li yıllarda bu oran 1,5 Cumhuriyet altını olarak hesaplanmıştır. Yani bir öğretmen maaşı 1,5 Cumhuriyet altınına denk gelmekteydi ki bu Cumhuriyet tarihinin en düşük oranıdır (https://www.turkegitimsen.org.tr/icerik_goster.php?Id=9720, 2005).

Öğretmenler en yoksul dönemlerinden birini yaşamaktadırlar ve ön görülebileceği üzere bu durum onları ekonomik bir bunalıma sokar. Filmin de çekirdeğini oluşturan bu durum ironi ile birlikte birçok sahnede işlenir. Daha şehre varmadan evvel gelir gider hesapları yapan Hüsnü öğretmen, okul dönemi başladığında meslektaşlarının hepsinin en az bir ek iş yaptığını öğrenir; kimi taksi şoförlüğü ile kimi gazinoda çalgıcılıkla, kimi de özel dersler ile ek gelir sağlamaktadır. Bir sahnede hâlâ ek iş yapma konusunda çekingen olan Hüsnü ile müdür muavini arasında şu diyalog geçer:

"Ben de acaba bir yan iş tutsam ayıp olur mu?"

"Tutmasan ayıp olur arkadaş, biz öğretmenler vatandaşlara her hususta örnek olmalıyız."

Güven (2003)'e göre 1940 yılından beri ekonomik olarak problemleri çözülememiş olan öğretmenler belli dönemler içerisinde aldıkları ücretler bakımından kamu çalışanları arasında 7. ve 8. sırada maaş almışlardır. Bu durum da neredeyse her dönem öğretmenlerin -özellikle de büyük şehirlerde- ikinci bir iş koluna yönelmesine sebep olmuştur. Kırsalda çalışan öğretmenler ise ücretlerini zamanında alamama problemi yaşamışlardır. Mesleki prestiji bu koşullara bağlı olarak zaman içerisinde bir döneme kadar giderek düşmüştür. Bütün bu olumsuz şartlar elbette öğretmenlerin verdikleri eğitimi etkilemiştir.

Öğretmenlerin ürettikleri emek karşısında artık soyut bir hale gelmeye başladığının habercisidir bu sekans. Öğretmenlerin içinde buldukları durum aslında toplumun bir temsili, yansımasıdır. Marx'a göre, işçinin ürettiği mal, servet, ürün ne kadar çok olursa ve üretilen servete bağlı olarak üretim gücü ne kadar artarsa işçi o denli yok olur. Buradaki ters orantı işçinin ürettiği her meta ile kendisinin de bir meta olduğunu kabul etmesi ve o oranda eksilmesi- dir. Ürettiği meta işçiyi kendi dünyasında daha da değersiz kılacak bir süreci beraberinde getirir. İşçinin emeği ürettiği meta ile sınırlı değildir, aynı zamanda emek işçiyi de üretir. "Emek yalnız meta üretmez; kendini ve bir meta olarak işçiyi de üretir – ve bunu meta ürettiği oranda gerçekleştirir." (Marx 2013: 75)

Öğretmenlerin 1980 sonrası dönemde işçiden –ve seyyar satıcılardan- bile kötü durumda olduğu film boyunca vurgulanır. Simitçilik yapmaya başlamadan önce üstünkörü bir hesap yapan Hüsnü öğretmen günde 100 simit sattığı takdirde maaşına yakın bir parayı kazanabileceğini düşünür. Öğretmenin emeği; öğrenciyi topluma hazırlama sürecinde aktardığı eğitimin toplamı olarak düşünülebilir, bu eğitimin ürünü ise öğrencidir. Öğretmen ve öğrenci arasındaki insani bağ yerini sebep-sonuç, kâr-zarar ilişkisine bırakmaya başladığında yabancılaşmanın başladığını söyleyebiliriz. Bir süre sonra bu yabancılaşmanın da etkisi ile ürün işçi için ikinci planda bile değildir artık, çünkü ürettiği emeğin karşılığı olan maddi kazanç ona yaşamını insanca sürdürmek için yeterli gelmemektedir. İşçi daha çok üretir, daha fazla çalışır ama kişiliği süblimleşmeye, giderek daha yoksun bir hale gelmeye başlar.

"Emeğin gerçekleştirilmesi, emeğin nesnelleştirilmesidir. Politik iktisadın ele aldığı durumlarda, emeğin bu gerçekleşmesi, işçiler için gerçekliğin yok olması şeklinde görünür; nesneleşme, nesnenin yok oluşu ve nesneye kölelik, mülk sahibi ise yabancılaşma, başkalaşma olarak ortaya çıkar." (Marx 2013: 75)

Öğretmen ürettiği nesne (öğrenci ile) kurduğu duygusal ve insani bağın kaybolmaya başladığı süreçte ürüne yabancı bir hal alır hatta bir süre sonra ürettiği nesne onun karşısında bir konum alır. Filmde bu bağı son raddeye kadar tutmaya çalışmanın verdiği çatışma hali yüzünden giderek başkalaşan bir karakter profili çizilir yönetmen tarafından. Gerçekliği aşama aşama kaybeden birey bu noktadan sonra geri dönemez. Yabancılaşma süreci durdurulamaz çünkü o evrimsel bir süreçtir.

Hüsnü öğretmen, görev yapmakta olduğu köy okulundaki öğrencilerinin dönemin liselere giriş sınavında üstün bir başarı göstermesinden dolayı Milli Eğitim Müdürü ve Kaymakam'dan tebrik alır. İlk kez okulun son gününde yapılan törende ikramiye ve terfi alarak İstanbul'a atandığını öğrenir. Eşi tayin haberini aldığı İstanbul'a, büyük şehre gitmenin sevincini yaşayacaktır. Ancak Hüsnü öğretmen köyde daha masrafsız ve basit bir hayat sürmektedir. Şehir merkezindeki kapitalizme kıyasla köydeki ekonomik mücadelesi onu zorlayacak ölçüde değildir. Köyde tavuk yetiştirir, sebze eker, kendi ihtiyaçlarının birçoğunu topraktan hayvanlardan karşılar. Fakat kente yerleştiğinde ise kapitalist ekonominin açık hedef haline gelecek ve ailesinin İstanbul sevinci yarıda kalacaktır. Burada bireysel meta üretiminden kapitalist meta üretime geçişten de bahsedebiliriz. Hüsnü öğretmen önceleri ailesi ile birlikte kendi tüketimleri için, ticari amaçları olmadan birtakım hayvansal ve tarımsal üretim gerçekleştirmekteydiler. Şehre taşındıktan sonra bu bireysel meta üretimi yerini kapitalist meta üretimine bırakmıştır. Yabancılaşma sürecinde bir tetikleyici olarak da düşünülebilecek bu üretim biçimindeki değişimin yanında, metropol kentlerinin bireyleri baskı altına alan yapısı yabancılaşmayı kırsal alanlardan daha hızlı tetikleyecek diğer bir unsurdur. Bunların yanında kalabalıkların yuvası olan metropollerde geçerli olan tek ekonomik sistem paradır.

“...emek harcayan kişi için emeğin içeriği kendisini ilgilendirmeyen, yabancı bir olaydır ve kendi ilgilendiği sadece bu olaya yaptığı hizmet karşılığında kazanacağı paradır.” (Marx 1979: 95)

Kente gönderilen Hüsnü öğretmen artık daha büyük bir fabrikanın işçisidir ve kendisine verilmiş olan ödül aslında onun köleliğini bir garantisi, devamı niteliğindedir. Çünkü o, daha çok meta ürettikçe, emeğinin ürünü onun dışında, onun karşısında yer almaya başlar. Marx (2013: 84) bu noktada sorar: “Emeğin ürünü benim dışımdaysa, yabancı bir güç olarak karşımda duruyorsa, kime aittir bu ürün? Benden başka bir varlığa. Bu varlık kimdir? Tanrılara mı?”

Hüsnü öğretmen şehre gelir gelmez köy hayatında düşünmediği, üzerinde çok durmadığı bir durumla karşılaşır; para. Kent merkezlerinin sanayileşmiş, işlek ve 24 saat nefes alan yapısı boğucu bir sis gibi daha ilk dakikadan karakterin üzerine çöreklenir. Burada insanlar sıkışıp kaldıkları kafkaesk² bir çemberin içinde yaşamaktadırlar. Önce ev kiralarının okula yakın yerler de dolar veya mark ile ödendiğini öğrenir okulun hizmetlisinden. Ardından Hüsnü öğretmen giderken okulun hademesinden şu repliği duyarız:

“Bunların hali benimkinden beter. Ben hademeyim. Ne iş olsa yaparım. Ama onlar... Öğretmen diye bir sıfatları var. Hayat boyu üç kuruş maaş alır dururlar.”

Hüsnü mesleği onun kişiliğinin bir yansıma gibi her sahnede karşımıza çıkar. Birçok durum karşısında öğretmenliği ile ruhundaki ‘işçi’ arasında gitgeller yaşar. İşçi kimliğinin zaman zaman evinde o baba rolüneyken ortaya çıkması, bir süre sonra okulda öğretmen kimliğindeyken ortaya çıkması iç içe geçmiş bir yabancılaşma durumuna işaret eder. Evde ve okulda artık geçim hesapları yapmaya başlar.

Hüsnü öğretmen başarısından dolayı ödüllendirilirken aslında üretim gücünün ve üretim kapsamının artışının verdiği yoksullaşmaya doğru ilerliyordu. Daha kentteki yeni okulunda verdiği ilk dersten bunun izlerini görmek mümkün. Öğrencilere sorduğu ilk soru şu şekildedir: Günde 1200 lira yol parası veren bir memur bir ayda ne kadar yol parası verir? Öğrencilerden biri sonucu bulmuştur ve Hüsnü öğretmen devam eder: 50 bin lira da kirayı ekleyin. Bu sahnenin devamında öğreniriz ki Hüsnü öğretmenin maaşı 141.000 liradır. Tüm giderlerin hesabından sonra cebinde 55.000 lira kalır. Şehre gelişinin hemen ardında köydeki o rahat günleri özlemeye başlamış ve bu cendereden tek parça çıkmak için düşünmeye başlamıştır bile.

Emeğin ürününün nesneleşmesi, nesnenin anlamının yok olma sürecine girmesi demektir. Hüsnü öğretmen sonuna kadar bu nesneleşmeye karşı direniyor ve çatışma halini güçlendiriyor. Öğretmen filmi örneğinde değerlendirilecek olunursa; İşçi: Öğretmen, Ürün: Öğrenci olarak düşünülebilir. Emeğin ürettiği nesne yani emeğin ürünü nesneye aktarılmaya başladığından yabancılaşma da

2- Günümüz modern insanının zamanını ve enerjisini tüketen çalışma hayatı yüzünden özel yaşamına, yakın çevresine bile yabancılaşması, varlığını çepeçevre saran korku ve bunalımı, bürokrasinin insan kişiliğini hiçe sayması günümüzde Kafkaesk (Kafkaya özgü) deyimiyile anlatılmaktadır (Gündüz 2011:85).

başlıyor. Ürün işçi için önemini yitiriyor çünkü daha çok üretmesi daha çok kazanması gerekiyor. Öğretmen filminde bu durum vurgulanıyor, öğretmenlerin hepsi ikinci bir meslek ile daha çok üretmek için uğraşıyorlar. Bu arada da ürünleri –öğrencileri- ile olan duygusal, insani bağı kaybetme noktasına geliyorlar. Akılları kurcalayan şey aldıkları ücret ile ailelerine bakabilmek. İşte bunun stresi işçiyi insan formundan hayvan formuna eviriyor.

“İnsan (işçi) yalnız hayvansal işlevlerinde (fonksiyonlarında), yani yerken, içerken, çocuk yaparken ve olsa olsa evinde, giyiminde, vb. serbestçe etkin olabilir; insani işlevlerinde ise iyice hayvanlaşmıştır. Hayvansı özellikleri insani, insani özellikleri hayvansı olmuştur. Şüphesiz yemek, içmek, çocuk yapmak vb. aynı zamanda gerçek insani işlevlerdir. Ama onları başka bütün insani etkinliklerin alanından ayıran ve son biricik amaç yapan soyutlamada hayvansaldırlar.” (Marx 2013: 79)

Ürün ile arasındaki sahici bağı -yok olma- pahasına korumak isteyen Hüs-nü öğretmen için üç aşamalı bir çöküş süreci başlar. İlki bedensel, ikincisi zihinsel, üçüncüsü de yabancılaştırmanın emek sahibi üzerindeki yıkıcı etkisi ile olacaktır. İlk aşamada; evinin okula iki saatlik yürüme mesafesinde olması -ki toplu taşıma kullanılmayarak tasarruf etmek ister, bir zaman sonra tutacağı ek işlerin yorgunluğu bedensel olarak onu yormaya başlayacaktır.

Öğretmen filminde bize sunulan resim tam da Marx'ın işçiler için çizdiği gibidir. Hüs-nü öğretmen içinde bulunduğu sisteme uyum sağlam, onunla başa çıkabilmek için daha fazla üretmeye daha fazla kazanmaya çalışır. Oysa bu durum onu yalnızca içinde bulunduğu sisteme daha bağımlı hale getirecek ve soyutlanmayı hızlandıracaktır. Bir öğrencisinin okuldan sonra ceviz sattığını öğrenen Hüs-nü öğretmen ondan akıl alır ve ceviz satmak için kabuklu ceviz alarak ilk ek işi için girişimlere başlar. Fakat şehir hayatına yabancı olması, yaptığı ikinci işler de öğretmenlik kimliğini üzerinden atamaması ve kent hayatındaki rekabet duygusundan yoksun olması nedeniyle bu işte başarılı olmayacaktır. Daha çok kazanmak isterken daha fazla kaybetmeye başlayacaktır. Somut olarak filmde gördüğümüz olayların başlangıç noktası bu ilk kaybediş olacaktır, yabancılaştırmanın nüvesi burada ilk domino taşı ile yola çıkacaktır.

Bu noktada toplumda yabancılaştırmanın ortaya çıkmasına sebep olan anlamsızlık kavramı ortaya çıkar. Birey ve toplum bazı ortak paydalarda birleşirler. Fakat bireyin uzak olduğu, alışkanlıklarını, normlarını kesin olarak bilmedi-

ği bir toplumun için kısa süre içinde uyum sağlamak isteyen birey anlamsızlık olgusuna takılır. Toplumla bağının maddi menfaat noktalarından gerçekleşmesi, bu birliğin nesnel menfaat olarak sağlanması; manevi çözümleri beraberinde getirir. İşte bu durum Hüsnü öğretmen için düşünüldüğünde onu ikinci aşamaya yani zihinsel çöküş evresine götürecektir olan şartları hazırlar (Küçükali 2002: 333).

Theodor Adorno (2014: 184)'nin ifade ettiği şu durum Hüsnü öğretmen için de geçerlidir; “İnsanlar arasındaki yabancılaşma kadar genel ve ayrımsız bir şey varsa o da bu yabancılığı kırma arzudur.” Uzaklaşmaya başladığı mesleğinden, ailesinden ve özellikle de kendinden, kopma noktasına gelmeden önce yabancılaşma durumunu kırmayı birçok kez dener. Her seferinde kent hayatı onu en talihsiz şekilde vurur: Ceviz satmak için gittiği lokantada kavga çıkar ve cevizleri ziyan olur, üstelik kavga esnasında bir yumruk da kendisi yer. Daha sonra simit satarken zabıtaya yakalanır ve kaçarken belediyenin açtığı çukura düşüp zarara uğrar. Her seferinde kaybı hem maddi hem de fiziksel olur.

Öğretmenler günü arifesinde zabıttan kaçarken çukura düşüp bacağını sakatlayan Hüsnü öğretmen derse geldiğinde o günü bile hatırlamayacak kadar doludur kafası. Kendi potansiyellerini özgürce kullanabilecek olanaklardan mahrum bırakılan işçiler, bu yoğun ve rutin üretim koşulları içinde giderek “bir vida sıkıcısı” durumuna gelirler. Böylece hayatî bir önem taşıyan çalışma etkinliğinin kendisi işçi için kendi yeteneğini, potansiyelini kendisiyle barışık bir biçimde özgürce sergileyebileceği bir alan olmaktan çıkar ve evini geçindirebilmek için katlanmak zorunda olduğu “bir angarya” haline gelir.

“Nesneye sahip olmak öylesine bir yabancılaşma olmuştur ki işçi ne kadar fazla nesne üretirse kendisi o kadar azına sahip olabilir ve kendi ürününün, sermayenin egemenliği altına o kadar girer.” (Marx 2013: 75)

Hüsnü öğretmen köy okulundaki başarısını kentte gösteremez, çünkü yoğun geçim kavgası buna izin vermez. Özgürlüğü elden gitmektedir, çalışma etkinliği ve yeteneği pasifize olmaya başlar, potansiyelini öldüren dev bir çemberin içinde insani yanı daralıp gitmektedir. Öğretmenler günü için Hüsnü öğretmene erzak toplayarak yardım eden öğrenciler tekrar kendine getirir karakteri. Fakat bu fabrika sahiplerinin işçilere verdikleri cüzi zamlar ya da çalışma şartlarının biraz iyileştirilmesi gibi geçici bir etkiye sahiptir. Yabancılaşma başlamıştır ve bu durmayacaktır. Öğrencilerin bu davranışları gazeteye çıkınca

Hüsnü öğretmen müdürün yanına çağrılır ve orada şu diyalog geçer:

“Milli Eğitim Müdürlüğü’nden iki tane müfettiş yolluyorlar, öğrencilerle konuşacaklar mı. Bu iş bakanlığa aksederse korkarım sizi yine köye sürerler.”

“Nerede o günler inşallah!”

Umutlarla gidilen kent artık istenmeyen, korkulan bir yere dönüşmüştür. Tüm bu karmaşada yılın öğretmeni seçilen Hüsnü öğretmen için işler yoluna giriyor gibi gözükmemektedir. Ama artık göz önünde bir çalışana dönüşmüş ve yeniden köye gitme umudu tükenmiştir. Eşiyle yaptığı şu konuşmadan o da içindeki ümidin bittiğini beyan eder:

“Zaten köye gitme umudu söndü artık. Biz buradan gitsek gitsek anca başkente gideriz. Baksana bütün gazetelere manşet olduk. Böyle meşhur olmuş bir öğretmeni köylere yollarlar mı?”

“Desene o umut da bitti. Peki bu erzaklar bitince ne yapacağız?”

“Yavaş yavaş seyyar satıcılıkta ihtisas sahibi oluyorum, o zaman biraz rahatlarız.”

Kapitalist sistemlerde üretici güçleri ellerinde bulunduranlar karşısında bireyin ekonomik ilişkileri sınırlandırılmış ve yaşamları gerçeklikten yoksun kalmıştır. Artık soyut bireyler haline gelmişlerdir. Hüsnü öğretmenin soyutlanması da köyde kente geldiği ilk günden son güne aralıksız bir biçimde devam eder.

Fakat buna karşın yabancılaşma sadece tek bir toplumsal sınıfın kaderi değildir. Yabancılaşma tüm kapitalist toplumun karakteristiğidir - sadece işçilerin değil kapitalistlerin de. En yüksek değerlerin maddi refah, güç ve yüksek sosyal statü olduğu aynı düşünce sistemini, gerçekliği değerlendirmenin aynı kalıplarını doğal olarak algıladıkları için yabancılaşma kapitalist toplumun genel karakteristiğidir. Evrensel yabancılaşmaya dikkat çeken Marx, toplumsal değişimlerde bilinç, düşünce ve değer sisteminin önemini vurgulamıştır (Alampiev 2017:92).

Marx’ın düşüncesine göre: “Kendisine yabancı olan insan, aynı zamanda özüne; yani doğal ve insani özüne yabancı olan bir düşündürdür. Bu nedenle düşünceleri sabit zihinsel biçimler ya da doğanın ve insanın dışında yaşayan hayaletlerdir.” (Ollman 2015a: 219)

Günler geçtikçe söylediği gibi seyyar satıcılığın normlarına alışmış fakat bu durum kendi öğretmen kimliğini zedelemeye başlamıştır. Çeşitli seyyar satıcılık alanlarında çalışmanın verdiği bu kimlik kayması filmin finalini ve yabancılaşmanın son aşamasını oluşturacaktır. Artık ailedeki bireylerin tamamı çalışmakta ve bir miktar birikim yapılmaya başlanmıştır. Ancak Hüsnü öğretmenin bölünmüş benliği onu rahatsız edecektir. Kaybetmeye başladığı öğretmen kimliği yerine oluşturduğu esnaf kimliği yüzeye çıkmak için yer aramaktadır. Önce rüyalarında sayıklamaya, öğrencilerini zabıta olarak görmeye başlayan karakter, esnaflığa uyku halinde bile devam etmektedir. İşte çalışmanın başında da sözü edilen üç aşamalı evrenin sonuncusu başlamıştır. Fiziksel ve zihinsel yorgunluk, yabancılaşma haliyle birleşip bireyi toplum hayatından soyutlamaya onun yaşayan bir hayaletle dönüştürmeye başlamıştır. Psikolojik sorunların baş gösterdiği bu aşamada artık birey kendine ve içinde yaşadığı gerçekliğe bile yabancı bir hal almıştır.

Marx'ın yabancılaşmayı açıklarken kurduğu dört genel ilişki; emeğe yabancılaşma, ürüne yabancılaşma, diğer insanlara yabancılaşma, kendine yabancılaşma evrelerinin hepsi Hüsnü öğretmenin ironik hikâyesinde izleyiciye sunulmuştur. Rüyasında sayıklaması, zabıtalara görünce kızını kucaklayıp kaçması, sınıfta esnaf kimliği ile öğretmen kimliği arasındaki istemsiz geçişler... Bütün bunlar son çırpınışlardır.

Kapitalist çalışma sistemi, işçilere evrensel bir boyutta etki etmiştir. Marx bu, gözlemlenmesi herkes tarafından olağan olan durumu açıklarken; kapitalist çalışmanın işçi için hem fiziksel hem de zihinsel bir yıkım oluşturduğundan bahseder. Bedeni çürüten ve akli iflas eden işçinin zihni de işinin doğası ve çalışma ortamı nedeniyle tahrip olmuştur. Bunların sonucunda işçinin kaçmayacağı bir çember oluşur; etrafı sanrılarla, parçalanmış irade gücüyle, zihinsel bitkinlikle ve özellikle de cehalet ile çevrilmiş olan işçi bu çemberin ortasın, devasa boyutlardaki bu etkenlerin arasında sıkışmış bir vaziyette kalmıştır. Marx'a göre bu çalışma sistemi yani kapitalist sanayi, çalışanlarında fiziksel sıkıntılara, zihinsel geriliklere ve aptallığa yol açar (Ollman 2015a: 214-215).

Karakterin çöküşü ise bütün birikimini yatırdığı kooperatif ortaklarının 8 milyar ile kayıplara karışması ve filmin başlarında müdürden rica ederek okulda beslemeye başladıkları Garip isimli köpeğin belediye ekipleri tarafından zehirlenmesiyle tamamlanır. Burada izleyiciye 'güç' vurgusu yapılmaktadır. Mevcut

otoritenin bireyleri yabancılaşmanın eşiğinden kurtulmak bir kenara dursun onları daha otonom bireylere dönüştürme çabası vardır. Çünkü böylece bireyler daha kolay kontrol edilebilirler. Kooperatif olayının teşkil ettiği suç unsuru ve köpeğin belediye tarafından zehirlenmesi ikircikli bir durumu ortaya koyar. Sermayeyi elinde bulunduranlar rahat hareket edebilme ve gücü kontrol edebilme yetilerine sahipken, işçiler mevcut güç tarafından zehirlenecekleri güne kadar yaşamak için uğraşırlar. Bütün bu olanlara noktayı koyan filmde proletaryanın masum bir temsili olan Garip isimli köpeğin otorite tarafından öldürülüşü olur. Düşüş çoktan başlamıştır artık geriye yalnızca yere çakılmak kalmıştır ki bu da gecikmez. Filmin sonunda Hüsnü öğretmenin artık ne benliği ne de öğretmen kimliği kalmıştır. Yabancılaşmanın son noktasına gelmiştir.

SONUÇ

Yabancılaşma kavramı toplumun yapısını bozan bir unsur veya toplumsal bir hastalık olarak aksettirilse de, bu olgu toplumun ilerlemesi için gerekli çatışma nüvesini içinde taşır. Göz ardı edilen yabancılaşmanın beslendiği çatışmanın toplumsal aksaklıkları ortaya çıkaran ‘sentez’ etkisidir. Çalışmada incelenen Öğretmen filmi düşünüldüğünde bu yabancılaşma durumunun sentez işlevi görüp toplumsal sorunların nedenlerinin ortaya koyulması ve bu sorunlara yeni tezler üretilmesi konusunda fayda sağlaması olasıdır. Fakat yabancılaşma durumundan türetilecek bir sentez için burjuva çaba harcamayacağı gibi böyle bir oluşumun karşısında da duracaktır. Çünkü Marx’ın da birçok kere ifade ettiği gibi, yabancılaşmanın aşılması özgür emeğin yaratılması demektir. Bu özgür emek işçiyi de özgür bırakacak bir sentezdir.

Öğretmen filmindeki karakterin zaman içinden yok olmaya başlayan benliği sanayi devrimi ile birlikte işçiler için başlayan soyutlanma döngüsünün artık orta sınıf için de geçerli olduğunu gösterir. Elbette tüm sınıfların yabancılaşma süreçleri farklı olacaktır, ortak olan ise kimsenin yabancılaşmadan kaçmamasıdır. Yeteneğini işine aktaramaması bir öğretmen için değil bir ulus için yıkıcı sonuçlar doğuracaktır. Çünkü yabancılaşmış insan kolektif zamandan soyutlanmıştır. Karakterin şehre gelişinden itibaren aklının bulandığı rahatça görülebilir. Bir süre sonra artık kontrol onda değildir, ekonomik çatışmalarla başlayan yabancılaşma daha da soyutlanacağı bir aşamaya kadar getirir onu. Karaktere verilen ikramiyeler, ek işler de çalışıp daha fazla kazanmaya başlaması bile kurtaramaz çünkü ne kadar çok üretirse o kadar ufalır ve gerçekliği kaybeder.

Öğretmenlik mesleğinin toplumsal konumu itibariyle diğer vatandaşlara doğrudan ve dolaylı etki yapmaları onlara toplumsal yaşam içinde etkin kılar. Aktardıkları bilgiler ve eğitim bireyler tarafından toplum içinde uygulanır, bu uygulamaların, eğitimin ve sağlıklı sosyalleşmenin sağlanamaması toplum içindeki sapkın davranışları arttırır. Öğretmen filmi bize bu aktarımı artık sağlıklı yapamayan bir öğretmeni anlatıyor ve aslında soruyor: Öğretmenlerin girdikleri bunalım, toplumun girdiği bunalım demek değil midir?

Yabancılaşan bireyin hayatının çekirdeğini oluşturan ‘şey’ler ondan alınmış ve soyut bir birey haline dönüşmüştür. Artık toplum yaşamına ve kendine herhangi bir katkısı olmayan ‘öylesine’ biridir. Tek faydası hizmet ettiği kapitalist güce daha çok kazandırmasıdır.

“Yabancılaşmış insan bir soyutlamadır; çünkü birey, insana özgü olan her şeyle bağını yitirmiştir. Kendisine farksız gelen nesnelere üzerinde, insani farklılıklarını ve sevecenliğini yitirmiş insanlar arasında, farklılaşmamış bir iş yapmaya indirgenmiştir. Türüne özgü özelliklerini anlamamıza yardım eden; kendi etkinliğiyle, ürünüyle ve türünün diğer üyeleriyle kurduğu ilişkilerinden geriye az şey kalmıştır. Sonuçta Marx böyle bir yaşam için, “insanın sadece bir işçi olarak soyut varoluşudur; bu nedenle, içi doldurulmuş boşluktan mutlak boşluğa düşebilir” diyebilmektedir. Yabancılaşmış insan için bir hava boşluğu derken biraz abartmış olabilir; ama “soyutlama” terimi işte bu kadar uç bir anlama dayanır .” (Ollman 2015a: 218)

Sonuç olarak sorulması gerek asıl soru şudur: Toplumu oluşturan bireylerin yabancılaşma ile yaşadıkları çatışmaya çözüm bulmak mevcut burjuvayı bir çöküşe götürür mü? Belki bu yüzden bir hastalık ya da toplumsal bir sapma olarak değerlendirilmektedir yabancılaşma. Oysa özüne inildiğinde; bireylerin özgürleşmeleri için yabancılaşmadan kurtulmaları, bunun da ekonomik köleliğin ve kapitalizmin nihayeti ile gerçekleşmesi gerekmektedir. Kapitalizm ile verilecek mücadelede Marx öncelikle sosyal sınıf olmanın gerekliliğini belirtir. Sınıflar arası çatışmanın ve ideoloji perdesinin kaldırılması ile başlayacak olan kolektif hareketin bir sonucu olarak kapitalist ekonomi ile mücadele etmek mümkün olacaktır. Fakat Hüsni öğretmenin sonunu hazırlayan durum bütün bu koşullardan uzakta bir noktadır.

Filmin son sahnesinde bir delilinin deliliğinin farkına vardığı o anda kameraya çaresizce bakan Hüsni öğretmen, olacakları izlemek ve döngüye uyum

sağlamaktan başka bir şey yapamamıştır. Proletaryanın kimliğini, üretim gücünü elinden bulunduran burjuvanın bu şekilde yönlendirmesi toplumsal çıkarların proletarya aleyhine olduğunun bir kanıtıdır. Proletarya evrimsel süreçte yabancılaşmadan kurtulacaktır fakat bu süreci hızlandırmak ya da yavaşlatmak işçi ile kapitalistlerin çatışmanın neticesinde olacaktır. Devletlerin asıl istediği yabancılaşmış bireylerin toplumu sessizce terk etmeleri değilse, bu olgunun bir sentez işlevi olarak kullanılıp yabancılaşmadan kurtulmak için neden atılımlarda bulunmamaktadırlar? Çünkü sosyal bilimcilerden bazıları gibi devletler de proletaryanın kimliğini kaybetmesini topluma zararlı bir hastalık olarak görürken, hastalığa sebep olan virüsü aklamaya çalışmaktadırlar.

KAYNAKÇA

ADORNO, Theodor Wiesengrund (2014), *Minima Moralia* (çev. Ahmet Doğukan ve Orhan Koçak), İstanbul: Metis Yayınları.

AKCAN, Emrullah, POLAT, Soner (2016), *Eğitim Konulu Türk Filmle-
rinde Öğretmen İmajı: Öğretmen İmajına Tarihi Bakış*, Kuram ve Uygulamada
Eğitim Yönetimi Dergisi, Cilt 22, Sayı 3, s.293-320.

ALAMPİEV, Oleg Anatolyeviç (2017). *Vzaimosvyaz Fenomenov Ot-
çujdeniya, Razdeleniya Truda i Klassovogo Neravenstva v Uçenii K. Marksa*,
Vestnik Permskogo Universiteta. Filosofiya. Psihologiya. Sotsiologiya. Vıp. 1.
s.87-96.

DEMİR, Zafer (2018), *Karl Marx'ın Bakış Açısından Kapitalist Toplumda
Yabancılaşma ve Sonuçları*, Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi, 3(5): 63-74.

FROMM, Erich (2004), *Marx'ın İnsan Anlayışı* (çev. Kaan H. Ökten),
İstanbul: Arıtan Yayınevi.

GÖKTAŞ, Aydın (2017), *Kemal Sunal'ın Başrol Oynadığı Filmlerdeki
Türk Halk Kültürü Unsurlarının Tespiti ve İncelenmesi*, Konya: Selçuk Üniver-
sitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili
ve Edebiyatı Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

GÜNDÜZ, Uğur (2011), *Kafka Metinlerinde İletişim, İletişimsizlik ve Ya-
bancılaşma Olgusu Üzerine*, Selçuk İletişim Dergisi, Cilt:7, Sayı:1, s.83-95

GÜVEN, İsmail (2003), *1940'dan Günümüze Öğretmenlerin Ekonomik
Sorunlarının Tarihsel Analizi*, Milli Eğitim Dergisi, Sayı:160, Erişim tarihi:
01.03.2020, https://dhgm.meb.gov.tr/yayimler/dergiler/Milli_Eğitim_Dergisi/160/guven.htm

KAVUN, Mahir (2018), *Çocuklara Değer Aktarımında Türk Sinemasının
Rolü: Kemal Sunal Filmleri Örneği*, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eği-
tim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, (Yayımlanmış Yüksek
Lisans Tezi).

KÜÇÜKALİ, Rıdvan (2002), *Küreselleşme Sürecinde Yabancılaşmanın
Boyutları*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 28-29,
s.327-339.

MARSHALL Gordon (2005), *Sosyoloji Sözlüğü* (çev. Osman Akınhay ve
Derya Kömürcü), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

MARX, Karl (1979), *Grundrisse* (çev. Sevan Nişanyan), Ankara: Birikim Yayınları.

MARX, Karl (2013), *1844 El Yazmaları* (çev. Murat Belge), İstanbul: Birikim Yayınları.

OLLMAN, Bertell (2015a), *Marksizme Sıra Dışı Bir Giriş* (çev. Ayşegül Kars), İstanbul: Yordam Kitap.

OLLMAN, Bertell (2015b), *Yabancılaşma: Marx'ın Kapitalist Toplumdaki İnsan Anlayışı* (çev. Ayşegül Kars), İstanbul: Yordam Kitap.

OSMANOĞLU Ömer (2016), *Hegel'den Marcuse'ye Yabancılaşma Olgusu*, Üsküdar Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:3, s.66-92.

Resmi Gazete (1987), *Başbakan Turgut ÖZAL Tarafından 25/12/1987 Tarihinde Millet Meclisinde Okunan Hükümet Programı*, Sayı: 19681, 31.12.1987.

ROUSSEAU, Jean Jacques (2012), *Toplum Sözleşmesi* (çev. Vedat Günöl), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

SLATTERY, Martin (2014), *Sosyolojide Temel Fikirler* (çev. Ümit Tatlıcan), İstanbul: Sentez Yayınları.

SÜMER, Osman (2019), *Kolej-Okul Temalı Yeşilçam Filmlerinde Sosyal Algı ve Öğretmen-Öğrenci İlişkileri: Kültürel ve Durumsal Analiz*, Sosyolojik Düşün Dergisi, Cilt:4, Sayı:2, s.42-58.

TÜRK EĞİTİM-SEN (2005), *Öğretmen Maaşları Kuş Oldu Uçtu*, Erişim tarihi: 20.12.2019, https://www.turkegitimsen.org.tr/icerik_goster.php?Id=9720.

ÜNAL, Murat (2010), *Türk Sinemasında Kemal Sunal*, Yeni Düşünceler Dergisi, Sayı:5, s.69-78.

ÜNAL, Murat (2018), *1960-1990 Yılları Arasında Toplumsal Eleştiri Perspektifinden Türk Güldürü Sineması*, Sosyoloji Dergisi, Sayı:37, s.21-39.

YILMAZ EKİZ, Filiz (2019), *Kemal Sunal Filmlerinde Anne ve Baba Temsili*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Tasarımı ve Yönetimi Anabilim Dalı, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)

ZORLU, Adülkadir (2016), *Üretim ve Tüketim Teorileri*, Ankara: Altınordu Yayınları.

Emre ÖZSOY

CEDİTÇİ AYDIN MUHAMMED FATİH KERİMİ'NİN FİKİR DÜNYASININ OLUŞUMU

Cemal TEPE

İTTİHAT VE TERAKKİ CEMİYETİNİN POLİS KIYAFETLERİ

Ahmet EDİ - Ceylan TÜRK

KUVÂYİ MİLLİYE KAHRAMANLARINDAN BİRİ "MUSTAFA NECATİ"

Gökhan TEKİR

DOMITIAN'S DACIAN WAR

Ferdi AKBAŞ

**KRUVAZİYER TURİZMİ HAKKINDA YEREL HALKIN FARKINDALIK DÜZEYİNİN
KUŞADASI DESTİNASYONU ÖZELİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ**

Aykut KARAKUŞ

**ULUS-DİN İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA YAHUDİ MİLLİYETÇİLİĞİNİN TEMELLERİ
VE POLİTİK YANSIMALARI**

Murat KAYA

JAPON DİNİ VE MİLLİ UYANIŞINDA MOTOORİ NORİNAGA'NIN ETKİSİ

İlker GÜMÜŞ

AYDIN'DA CİHANZÂDE İBRAHİM AĞA KULESİ

İsa KAYIHAN

KITA AVRUPASI FELSEFESİNDE POSTYAPISALCI EDEBİYAT KURAMININ YERİ VE ÖNEMİ

Ahmet Can DEMİR

YABANCILAŞAN EMEĞİN BİREYİ PARÇALAMASI: ÖĞRETMEN (1988) FİLMİ ÖRNEĞİ

ANASAY

anasaydergisi@hotmail.com

e-ISSN 2618-6187
ISSN 2587-2001

9 772587 200005